

Министерство образования и науки Республики Саха (Якутия)

МБОУ «Намская улусная гимназия им. Н. С. Охлопкова»

Технологическая карта по уроку «Родной язык»

Составила: классный руководитель
1 класса Намской улусной гимназии,
Местникова Туйаара Ионовна

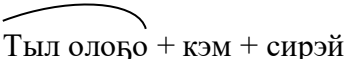
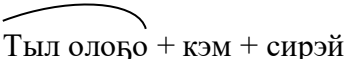
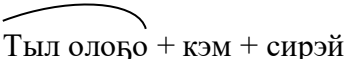
Якутск, 2022

Кылаас, оскуола:	3
Биридимиэт:	Саха тыла
Уруок тиэмэтэ:	Туохтуур кэминэн уларыйыыта
УМК (учебник аата, автора)	Д.Б. Эльконин – В.В.Давыдов систиэмэтэ, А.П.Колесова, Л.Г.Готовцева
Уруок тиибэ:	Саҥа өйдөбүлү (дьайы ныматын) арийы уруога
Учуутал сыала:	Оҕолор туохтуур кэминэн, сирэйдэнэн уларыйытыгар ханнык сыһыарыы көмөтүнэн үөскүүрүн арийалларыгар усулуобуйаны тэрийии
Үөрэнэр сорук:	Туохтуур кэминэн, сирэйдэнэн уларыйытыгар ханнык сыһыарыы көмөтүнэн үөскүүрүй?
Уруок түмүктэрэ:	
1.Биридимиэти үөрэтии түмүктэрэ:	Туохтуур кэминэн сирэйдэнэн уларыйарыгар халыыба араас сыһыарыынан үөскүүрүн билии; Туохтууру кэминэн сирэйдэнэн уларыйар сыһыарыытын туттуу
2. Үөрэх сатабылларын сайыннарыы түмүгэ:	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Бэйэни салайынар-дьаһанар сатабыл:</i> - уруок сыалын туруоруу; - түмүгү сыалы кытта тэннээһин; - бэйэ үлэтин былааннааһын, хонтуруолланы уонна сыаналаныы
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Билэр-көрөр сатабыл:</i> - өй үлэтин дьайыыларын сатаан толорор: дорҕооннору тэннээһин, тыл дорҕоонун ырытыы, мадыаллааһын; дорҕооннор үөскээһиннэрин, тутулуутун, санарыллыыларын, тылга миэстэтин кэтээн көрүү, түмүк санаа оноруу
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Бодоруһар сатабыл:</i> - атын киһи санаатын өйдөөн истии; кэпсэтиигэ киирсии; - бэйэ санааны этии, бэйэ санаатын дакастааһын; - ыйытыы биэрии.
3.Ытык өйдөбүлү инэрии түмүгэ:	Үөрэх киһиэхэ наадалаабын өйдөөһүн

УРУОК ХААМЫТА

Уруок этаптара	Учуутал дьарыга	Үөрэнээччи дьарыга	Үөрэтии ньымалара, алтыһыы көрүнэ	Түмүгэ
1. Тэрээһин чааһа	<p>- Аламай кун сыламынан! «Билии баар бараммат баай...» - О5олор, бу өс хоһоону хайдах өйдүүгүтүй? Эниги санаабытыгар туох ис хоһооннобууй?</p>	<p>- Аламай кун сыламынан! - О5олор бэйэлэрин санааларын этэллэр (үөрэх диэн дьол, барыта үөрэхтэн тахсар).</p>	<p>Дорооболоһуу, сомоҕо домох; Бары бүттүүн</p>	<p>Үөрэх киһиэхэ наадалаабын өйдөөһүн</p>
2. Үөрэнэр соругу туруоруу	<p><u>2.1 «Ситиһии» түгэнин тэрийии</u></p> <p>- Тэтэрээппитин арыябыт. Бүгүһүнү чыыһылабытын үчүгэй буочарбытынан суруйабыт.</p> <p>Сорудах: «Бар» туохтуур араас сирэйинэн уонна кэминэн уларытан биэрин.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Үлэни былааннааһын</i> – туохтуурдары сирэйдэринэн араарар ньыматын санатыы <p>- Туохтуур хас сирэйгэ уларыарый? Ким миэхэ этиэй? Илиибитин уунабыт. Туохтуур хас кэмнээбий?</p>	<p>Тэтэрээккэ үлэлиллэр</p> <p><i>Үлэни былааннааһын:</i></p> <p>- Туохтуур үс сирэйгэ уларыар.</p> <p>1-кы сирэй – хайааччы бэйэтин хайааһынын бэлиэтиир;</p> <p>2-с сирэй – хайааччы кэпсэтэр киһитин хайааһынын бэлиэтиир;</p> <p>3-с сирэй – хайааччы кэпсэтэр түгэннэ суох киһи хайааһынын бэлиэтиир;</p>	<p>Биирдиилээн, тэтэрээккэ үлэ, бэрэбиэркэлэни и, сыаналаныы, ырытыы, дуоскаҕа үлэ</p>	<p>- Бэйэ дьарыгын хонтуруоллааһын уонна сыаналааһын</p> <p>- Туохтууру сирэйдэринэн уонна кэминэн уларытыы</p> <p>- Туохтууру тэннээһин, ырытыы</p> <p>- Учууталы өйдөөн истии</p> <p>- Түмүк оноруу</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Оболор үлэлэрин тэрийши</i> «Бар» диэн туохтууру араас сирэйнэн уонна кэминэн уларытан биэрин. Столбигынан суруйун - Кытыыга сирэйдэри суруйун (мин, эн, кини), үөһээ өттүгэр кэмнэри. - Дьэ, билигин билинги кэмгэ уларытын, онтон ааспыт кэмгэ уонна кэлэр кэмгэ • <i>Үлэни ырытыы</i> - Чэ эрэ, бэрэбиэркэлэниэххэ. Ким эппиэти аабыан баҕарар? Бары сөпсөһөбүт да? • <i>Оболор сыаналаныылары тэрийши</i> -Илиигитин уунун, ким үлэтэ сөбүй? -Ким туохха сыыспытый? 	<p>Тэтэрээккэ соруудабы толороллор</p> <table border="1" data-bbox="1167 293 1671 480"> <thead> <tr> <th>с</th> <th>билинги</th> <th>ааспыт</th> <th>кэлэр кэм</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>барабын</td> <td>барбытым</td> <td>барыам</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>барабын</td> <td>барбытын</td> <td>барыан</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>барар</td> <td>барбыта</td> <td>барыаба</td> </tr> </tbody> </table> <p>- Мин сөпсөһөбүн</p> <p>Оболор үлэлэрин сыаналаналлар</p>	с	билинги	ааспыт	кэлэр кэм	1	барабын	барбытым	барыам	2	барабын	барбытын	барыан	3	барар	барбыта	барыаба		
с	билинги	ааспыт	кэлэр кэм																	
1	барабын	барбытым	барыам																	
2	барабын	барбытын	барыан																	
3	барар	барбыта	барыаба																	
	<p><u>2.2 Оболору билбэттэригэр (үөрэнэр сорукка) таһаарар түгэн</u></p> <p>Сорудах:</p> <p>Балар тугунан уратылаһан туралларый? Ону туох көрдөрөрүй? Халыыба туох көмөтүнэн үөскүүр эбитий?</p>	<p>Туохтуурдар кэминэн уонна сирэйнэн уларытан тураллар</p> <p>Халыыб араас сыһыарыыта</p>	<p>Бары бүттүүн</p>	<p>Билэр, билбэт билиини таһаарыы</p>																
	<p><u>2.3 Үөрэнэр соругу таһаарыы</u></p> <p>- Онон, бугун уруокка туох сорук турарый?</p>	<p>Туохтуур кэминэн, сирэйнэн уларытыытыгар ханнык сыһыарыы үөскүүрүй?</p>	<p>Бары бүттүүн, уруок соругун туруоруу</p>	<p>Уруок соругун туруоруу уонна өйдөөһүн</p>																
<p>3. Үөрэнэр</p>	<p>3.1 <u>Саҥа өйдөбүлү (дьайыы ньыматын) арийыы</u></p>	<p>Буола турар хайааһыны - <i>билигин</i></p>	<p>Бары бүттүүн,</p>	<p>Өй үлэтин</p>																

<p>соруу толоруу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • сана өйдөбүлү арийыны тэрийи • кэминэн уларыыны дакаастааһын <p>- Дьэ эрэ, оболор, 3-с туохтуурдарын ырытыахха</p> <table border="1" data-bbox="409 395 1115 512"> <tr> <td>барабын – билигни кэм, сыһарыыта?</td> </tr> <tr> <td>барбытым – ааспыт кэм, сыһарыыта?</td> </tr> <tr> <td>барыам – кэлэр кэм, сыһарыыта?</td> </tr> </table> <p>Туохтуурдар сыһарыыларын ырытыы</p> <p>- Тылын олобун булун уонна тардын. - Туох сыһарыыларай? - Маладьыастар! - Онон, туохтуур сыһарыыта кэминэн уонна сирэйинэн уларыар:</p> <table border="1" data-bbox="416 799 1115 874"> <tr> <td style="text-align: center;"> </td> </tr> </table> <ul style="list-style-type: none"> • Оболор санааларын ырытыы, кэпсэтии <p>- Туохтуур туһунан тугу этиэххитин сөбүй? - Туохтуур ахсаанын, кизбин, көрүнун, туһаайытын, буолбат халыыбын аабыстахха, салгыы элбэх уларыыы тахсар кыахтаах эбит. Сөбүлэхэбит дуо?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Түмүк оноруу (быраабылаҕа тахсыы) <p>- Онон, биһиги туох быраабылаҕа тахсабыт? (Ол бириэмэҕэ оболор санааларынан сирдэтэн дуоскаҕа туохтуур сыһарыытын мадыалын суруйан иһэбин).</p>	барабын – билигни кэм, сыһарыыта?	барбытым – ааспыт кэм, сыһарыыта?	барыам – кэлэр кэм, сыһарыыта?		<p>Хайааһын оноһуллан бүшпүт - <i>ааспыт</i></p> <p>Оноһулла илик хайааһын - <i>кэлэр</i></p> <p><i>бар – а (кэм) – бын (сирэй)</i></p> <p><i>бар – быт (кэм) – ым (сирэй)</i></p> <p><i>бар – ыа (кэм) – м (сирэй)</i></p> <p>- Кэм уонна сирэй сыһарыылара</p> <p>- Сөпсөһөбүт</p> <p>- Туохтуур кэминэн сирэйдэнэн уларыар: билигни, ааспыт, кэлэр. Онооха халыыба араас сыһарыынан үөскүүр</p> <p>- Сөбүлэхэбит</p> <p>- Туохтуур сыһарыыта кэминэн уонна сирэйинэн уларыар.</p>	<p>ырытыы, быһаарыы, тэннээһин, кэпсэтии</p>	<p>дьайыыларын сатаан толоруу, бэйэ санаатын этии, бэйэ бэйэни өйдөөн истии, мадыал оноруу, түмүк оноруу (быраабылаҕа тахсыы)</p>
барабын – билигни кэм, сыһарыыта?								
барбытым – ааспыт кэм, сыһарыыта?								
барыам – кэлэр кэм, сыһарыыта?								
								

- Сыһыарыылар мадыалларын тэтэрээккитигэр суруйун.

Б.к.	тыл олоҕо + а	бын бын ар
А.к	тыл олоҕо + т/д	ым ың а
К.к	тыл олоҕо + ыа ыах	м ң а

Үөрэнээччилэр учууталы кытта туохтуур кэминэн уонна сирэйинэн уларыыар сыһыарыыларын быһааран мадыал оңороллор

Б.к.	тыл олоҕо + а	бын бын ар
А.к	тыл олоҕо + т/д	ым ың а
К.к	тыл олоҕо + ыа ыах	м ң а

3.2 Саҥа өйдөбүлү (дьайыы нһыматын) боруобалаан түттүү

1 сорудах: Хоһоону аабын. Туохтуурдары булан, ханнык бириэмэни көрдөрөллөрүн быһаарын

*Атомнай лодкаҕа
Убайым устар,
Ыраах хоту океанга
Муус аннынан айаннаспыт!*

*Мин эмиз моряк буолуом,
Уу аннынан устуһуом,
Дельфини кытта оонһуом,
Акуланы да куотуом!*

Оһолор бэриллибит илиискэ хоһоону аабаллар, туохтуурдары булан, ханнык бириэмэни көрдөрөллөрүн быһаараллар

Бары бүттүүн, биирдиилээн, илиискэ үлэ, тэтэрээккэ үлэ, кинигэни кытта үлэ, сыаналаны

Бэйэ уонна атын киһи дьарыгын хонтуруоллааһы н, сыаналааһын, туохтууру этииттэн булуу, ханнык бириэмэни уонна сирэйи көрдөрөллөрүн быһаарыы, туохтуурга тыл олоҕун, кэм уонна сирэй сыһыарыытын

	<p>- Ким доргуччу аабыан баҕарар? Атыттар бары өйдөөн истэбит.</p> <p>- Бэриллибит илиискэ туохтуурдары булан, ханнык бириэмэни көрдөрөллөрүн быһаарыахха.</p> <p>- Бастакы туохтууру ким буллай? Ханнык бириэмэни көрдөрөрүй? Тоҕо?</p> <p>2 соруудах (илиискэ): Бэриллибит туохтуурдары ырытың. Тыл олобун, кэм уонна сирэй сыһыарыытын бэлиэтээн.</p> <p><i>сангарыаба, айдаарбыта, үөрэр, суруйабын</i></p> <p>- Чэ эрэ, бэрэбиэркэлэниэххэ</p> <p>- Ким «<i>сангарыаба</i>» диэн туохтууру ырытыан баҕарар (<i>айдаарбыта, үөрэр, суруйабын</i>)?</p> <p>- Бары сөпсөһөбүт дуо? Туохтуур кэмин уонна сирэйин сөпкө бэлиэтээбит дуо?</p> <p>- Кимиэнэ барыта сөбүй? «+» туруорун</p> <p>3 соруудах (эрчилли 56): Туохтууру толкуйдаан этиини ситэрэн биэрин</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бүгүн Уйбаан куоракка 2. Сарсыарда күн саһара 3. Күһүн сир аһа 4. Тигиилээннэр ынахтар тэлгэһэбэ 5. Бу Маайыс сурук </div>	<p>- Биир үөрэнээччи хоһоону аабар, атыттар өйдөөн истэллэр.</p> <p>Ырытыы</p> <p>- Оҕолор туохтуурдары ырыталлар.</p> <p><i>саңарыаба, айдаарбыта, үөрэр, суруйабын</i></p> <p>Үөрэнээччилэр бэйэ уонна атын киһи дьарыгын хонтуруоллуулар, сыаналыылар</p> <p>Биир үөрэнээччи соруудабы ааҕар, ол кэннэ бары бүтүүн этиилэри доргуччу ааҕаллар. Этии тоҕо</p>	<p>бэлиэтээһин, туохтууртан кэм уонна сирэй сыһыарыытын булуу уонна сатаан туттуу</p>
--	--	---	---

	<p>- Ким соруудағы аағыан бағарарый? - Этиилэри бары доргуччу аағыахха. Этии тобо өйдөмөтүй? Ону быһаарын.</p> <p>- Туохтууру толкуйдаан этиини ситэрэн биэрин. - Оболор, тэтэрээккитигэр «Эрчилии 56» диэн суруйун.</p> <p>- Чэ эрэ, бэрэбиэркэлэниэххэ - Ким туох диэн туохтууру толкуйдаата? Ким толкуйдаабыт этиилэрин аағыан бағарар? - Бары сөпсөһөбүт дуо? Туохтуур кэммин уонна сирэйин сөпкө туруорбут дуо? - Кимиэнэ барыта сөбүй? «+» туруорун</p> <p>4 соруудах (илиискэ): Бэриллибит туохтуурдарынан этиитэ толкуйдаан. Тэтэрээккэ суруйун.</p> <p style="text-align: center;"><i>үлэлибин, кэлбитэ, ыллахтаах, аағар</i></p> <p>- Бары бүттүгүт дуо? Бэрэбиэркэлэниэххэ. «Үлэлибин» диэн туохтуурга хайдах этиини толкуйдаатыгыт? Илиибитин уунабыт. «Кэлбитэ», «ыллахтаах», «аағар» диэн туохтуурдарга хайдах этиини толкуйдаатыгыт? - Бары сөпсөһөбүт дуо? Туохтууру сөпкө туттан этии толкуйдаатыгыт дуо? - Кимиэнэ барыта сөбүй? «+» туруорун</p>	<p>ситэритэ суобун быһаараллар.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Бүгүн Уйбаан куоракка барда (кэллэ, барбыта, кэлбитэ).</i> 2. <i>Сарсыарда күн саһара тыкта.</i> 3. <i>Күһүн сир аһа үүнэр.</i> 4. <i>Тигишлээннэр ынахтар тэлгэһэбэ сыталлар.</i> 5. <i>Бу Маайыс сурук суруйбут (суруйда).</i> <p>Сыаналаныы</p> <p>Оболор бэйэлэрэ бэриллибит туохтуурдарынан туһанан этии толкуйдуулар</p> <p>Холобур,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Мин заводка үлэлибин</i> 2. <i>Ийэм куораттан кэлбитэ</i> 3. <i>Кирилл сарсын ыллахтаах</i> 4. <i>Балтым наар кинигэ аағар</i> <p>Үөрэнээччилэр бэйэ уонна атын киһи дьарыгын хонтуруоллуулар, сыаналыылар</p>		
--	---	--	--	--

<p>Сыаналаны</p>	<p><u>1.Бэйэ өйдөбүлүн сыаналаны</u></p> <p>- Бүгүн биһиги туох сананы биллибит? Туохха эрчиллиннибитий?</p> <p><u>2.Бэйэ дьарыгын сыаналаны</u></p> <p>- Бу үс соруудабы толорбуккутугар ылбыт «+» барытын эбин:</p> <p style="padding-left: 40px;">3 «+» - «5» сыана</p> <p style="padding-left: 40px;">2 «+» - «4» сыана</p> <p style="padding-left: 40px;">1 «+» - «3» сыана</p> <p><u>3.Дьибэ үлэ</u></p> <p>«Ыллаа» туохтуур араас грамматическай халыбын үөскэтин (сирэйинэн, ахсаанынан, кэминэн).</p> <p>- Көрсүөххэ диэри!</p>	<p>- Биһиги бүгүннү урукпугар туохтуур кэминэн, сирэйинэн уларыйытыгар ханнык сыһарыы көмөтүнэн үөскүүрүн биллибит уонна эрчиллиннибит</p> <p style="padding-left: 40px;">3 «+» - «5» сыана</p> <p style="padding-left: 40px;">2 «+» - «4» сыана</p> <p style="padding-left: 40px;">1 «+» - «3» сыана</p> <p>- Көрсүөххэ диэри!</p>	<p>Сыаналаны, биирдиилээн, бары бүтүүн</p>	<p>Түмүк оноруу, бэйэ үлэтин сыаналаны</p>
-------------------------	---	---	--	--